№ 31 ՇԱԲԱԹ, 9 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ, 9 ՓԵՏՐՎԱՐԻ № 31

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—58.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1913 Թ. ՀԱՄԱՐ

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը 2 ր.: Փետրվարի 1-ից մինչև մարտի 1-ը 85 կոպ.:

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ:

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով:

ՊՐԷՄԻԱՆԵՐ

«Մշակի» տարեկան այն բաժանորդները, որոնք 1913 թ. համար (սկսած յունվարի 1-ից) միանուագ կամ մաս-մաս վճարած կլինեն 10 րուբլի բաժանորդավճարը, կը ստանան ՁՐԻԱԲԱՐ հետևեալ 2 գրքերը.

1) „Մշակ" եւ հայ կինը", որի մէջ ամփոփված են 1872 թւականից մինչև 1891 թ. «Մշակի» մէջ լոյս տեսած առաջնորդողները, յօդուածները և բանաստեղծութիւնները, որոնք նուիրված են կանանց հարցին ընդհանրապէս և հայ կնոջ առաջխաղացման գործին մասնաւորապէս: Գիրքը բաղկացած է 7+294 մեծադիր էջից, տպված լաւ թղթի վրա, Գր. Արծրունու մեծադիր գրաւիր պատկերով եւ մօզայիկ-նկար շապկով—հայ կնոջ էմբլեմային պատկերով:

2) „Մշակի" քառասնամեակ" Լ. Դանիէլեանի կազմած, 1872—1912 թ.թ., 132 էջ, տպված լաւ թղթի վրայ: Գրքի մէջ ամփոփված են՝ Գր. Արծրունու, Անդր. Արծրունու, Րաֆֆիի, Գ. Սունդուկեանի, Ա. Արփիարեանի, Ե. Տէր-Մարկոսեանի, Ալ. Քալանթարի եւ Հ. Առաքելեանի պատկերները:

«Մշակի» ոչ բաժանորդների համար առաջին գիրքն արժէ 1 րուբլի, իսկ երկրորդ գիրքը՝ 50 կոպ.: Ճանապարհածախսը՝ 15—20 կոպ. գնողի վրա:

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal "MSCHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ.

Վաղը, կիրակի, փետրվարի 10-ին, պատարագից յետոյ, առաւ. ժամը 12-ին

ՕՐԴ. ՊՐՈՖԵՍՍՈՐ

ԳՐԻԳՈՐ ԽԱԼԱԹԵԱՆՑԻ

մահվան տարեդարձի առիթով Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցում կը կատարվի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ, որի մասին Կարապետ Աբրամովիչ Խալաթեանցը իր ամուսնու հետ յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին:

109. 2—1

Սօֆիա Ալէքսանդրեան Տէր-Յակոբեանցը իր աղջիկների և փեսաների՝ Մարգարեանների և Շլխեանների հետ միասին խորին վշտով յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին իր ամուսնու՝

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆՑԻ

մահը: Հոգեհանգիստը կը կատարվի այսօր, շաբաթ, ամսիս 9 ին, երեկ. ժ. 7-ին հանգուցեալի բնակարանում (Շելկօվնիկօվսկայա փ. № 6): Յուղարկաւորութիւնը վաղը, կիրակի, ամսիս 10 ին, առ. ժ. 10-ին դէպի Նորաշէնի եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը:

106. 2—1

Յունվարի 26-ին Մօսկվայում յանկարծամահ եղաւ

ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԻՎԱՆԻՉ

ՉԱԼԹՈՒԿԵԱՆՑԸ,

որի մասին խորին վշտով յայտնում են ծանօթներին և բարեկամներին հանգուցեալի ամուսին Նաթեր Չալթուկեանցը, քոյրերը և փեսաները՝ Հաջի-Շուշանիկ Մանուսաջեանը, Կատարինէ և Զարար Խրխեանները, Իւղարեր և Աղէքսանդր Ղասաբեանները և քրոջ-որդիները:

Թաղումը լինելու է կիրակի, փետրվարի 10-ին ԿԱՐՍԻ նոր կառուցվող ս. Աստուածածին եկեղեցու գաւթում:

104. 1—1

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, փետրվարի 10-ին, ցերեկվա ժամը 11½-ին, Կովկասի Հայոց Բար. Ընկ. դահլիճում (Սերա-Արաքելեան հրապ. № 7) նշանակված է

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՕՐԱԿԱՐԳՆ Է՝ 1) 1913 թ. նախահաշւի քննութիւն և հաստատում, 2) Վարչութեան զեկուցումը 1913 թ. ընդհանուր գործունէութեան ծրագրի մասին, 3) Պ. Օ. Ղուկասեանի մանկական գրքերի համար նուիրաբերած 3000 ր. գումարով հրատարակելիք գրքերի համար յատուկ խմբագրական մասնաժողովի ընտրութիւն, 4) Վարչութեան զեկուցումը խմբագրական մասնաժողովի նախագահ Գիւտ աւ.-քահ. Աղանեանի յօգուտ Ընկերութեանս կատարած երկրորդ ճանապարհորդութեան մասին, 5) Վարչութեան զեկուցումը Վլադիկավկազում և Կազզւանում ճիւղեր բաց անելու մասին, 6) Վերստուգիչ յանձնաժողովի մէկ անդամի ընտրութիւն և 7) Ընթացիկ խնդիրներ:

Ծանօթ.—Այս ժողովը երկրորդը լինելով կը կայանայ որքան անդամ էլ ներկայ լինի:

(Կ.) առ. 110. 2—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՎԱՐԻ 11-ԻՆ

Բենեֆիս տիկին Օ. Մայսուրեանի

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ առաջին անգամ հայ բեմի վրա

ՈՍԿԷ ՎԱՆԴԱԿ

Պիէսը 4 գործ. և 5 պատկ. Օստրօվսկիի, թարգմ. Լ. Ղորղանեանի:

Մասնակցում են. տ. տ. Սիրուսեակ, Գուլազեան, Մայսուրեան, պ. պ. Աբէլեան, Ալիխանեան, Բերոյեան, Լաքա, Մամիկոնեան, Մանուէլեան, Յարութիւնեան և ուրիշները:

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին:

Տեղերի գները բենեֆիսային են:

Ռեժիսեօր՝ Ա. ԱՐՄԷՆԵԱՆ

107. 2—1

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Կիրակի, փետրվարի 10-ի երեկոյեան դասախօսելու է ԼԵՕ

Հայերն ու քիւրդերը եւ նրանց յարաբերութիւնները

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԵԱՑՔ)

Դահլիճը բաց կը լինի երեկոյեան ժամը 7-ից: Ճիշդ ժամը 8-ին կը սկսվի դասախօսութիւնը:

[illegible]

առ. (Կ.) 111. 2—1

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԹԱՏՐՈՆ ՄԵԶՈՒՐԵԱՆԻ

(ՆԱԽԿԻՆ ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ)

ԱՅՍՕՐ, շաբաթ, փետրվարի 9-ին

ՅՕԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ի պատիւ

Պ. ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ 25-ամեայ ԲԵՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

I

Կը ներկայացվի Ցագարելիի յայտնի

ԽԱՆՈՒՄ

Կոմ. 3 արար., թարգմ. Արաքսեանի:

Մասնակցում են. տ. տ. Արաքսեան, Մանուչարեան, Յասմիկ, Սօֆի-Հարդրեան, պ. պ. Արաքսեան, Ամօ-Խարազեան, Ղազարեան, Շաւարշ, Տէր-Առաքելեան և ուրիշները:

III արարուածում պ. պ. Արաքսեանը և Փիրումեանը զուգուկի հետ միասին կերգեն կուպլետներ:

II. Ներկայացումից յետոյ

ՅՕԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին

Կարգադրիչներ՝ պ. պ. Լ. Պօղոսեան, Ա. Տէր Յովհաննիսեան և Գ. Փիրումեան

առ. 105. 1—1

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԵՐԻ և սրտի: Բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, ՐԱԴԻՒ պրէպարատներով և վիրաբուժական միջոցով՝ ՊՆԷՎՄՕԹՕՐԱԿՍՈՎ:

Ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9—1-ը և երեկոյեան ժամը 5—8-ը:

Չքաւորներին առ. ժամը 9—10-ը ձրիաբար:

Սօլօլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Գանովսկայա): Հեռախօս 7—92.

(ա.օ.) առ. 92. 100—5

ՈՒՐԱԽԱԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹ

Մեր հարևան Թուրքերի յետամնացութիւնը ոչ միայն կրթական, կուլտուրական, այլև բարեգործական ասպարէզներում համրածանօթ երողութիւն էր: Բայց այդպէս էր առաջ: Այժմ Թուրքերը վերջին տարիները ցոյց են տալիս, որ նրանց մէջ ևս ընկսում են զարգանալ այդ հակումները, իսկ բարեգործական ասպարէզում կարելի է ասել, որ նրանք մրցում են հայերի հետ:

Երբ մի Արամեան նուիրում էր 100,000 ր. հիւանդանոցի համար, երբ մի Մանթաշեան նուիրում էր 300,000 ր. Ներսէսեան դպրոցի համար, այդ համարվում էր մեր աչքում խոշոր բարեգործութիւն: Սակայն այժմ Թուրքերը յետ չեն մնում այդպիսի խոշոր բարեգործութիւններից: Մի կողմ թողնենք յայտնի Թուրք հարուստ Հաջի Զէյնալ-Աբդին Թաղիէվին, որ շարունակ խոշոր նուիրատուութիւններ է անում. այժմ ահա մի այլ Թուրք հարուստ, բագուեցի աղա Մուսա Նաղիէվ, որ առաջ ևս խոշոր նուիրատուութիւններ է արել մուսուլման բարեգործական ընկերութեան համար մի հոյակապ շինութիւն կառուցանելու Բագւում, որ իր հաշւով շինել է Բագուի բէալական դպրոցի վերին յարկը, գալիս է 300,000 րուբլի նուիրելու, որպէսզի Բագւում կառուցվի մի նոր հիւանդանոց՝ 225 մահճակալներով:

Անպայման ուրախալի երևոյթ է Թուրք հարուստների, դրամատէրերի մէջ երևացող այս արթնացումը: Եւ պէտք է ողջունել Մուսա Նաղիէվի բարեգործական քայլերը, յոյս տածելով, որ միւս հարուստներն ևս կը հետևեն նրա օրինակին և բարեգործութեան պահանջը, որ այնքան թոյլ է Թուրք ժողովրդի մէջ կամ մինչև այսօր արտայայտվել է լոկ կրօնական ասպարէզում, լայն թռիչք և հասարակական-կրթական-կուլտուրական բընաւորութիւն կը ստանայ:

Սակայն երբ ողջունում ենք Թուրք հարուստների բարեգործական լայն թռիչքը, ցաւով պէտք է նկատենք, որ այդ թռիչքը սկսում է սեղմվել, ակարանալ հայ հարուստների մէջ: Հրապարակի վրա դրված են ազգային կենսական հարցեր—դպրոցական ֆօնդ, Ղարաբաղի Թեմական դպրոցի, Թաւրիզի Արամեան դպրոցի ապահովութեան խնդիրներ—և մինչև այսօր մեր հարուստները արձագանք չեն տալիս: Մի՞թէ քիչ ղարաբաղցիներ կան միլլիօնատէրեր. բայց դեռ դուրս չեկաւ մինը, որ յօբելեանի առիթով նուիրէ 100,000 րուբլի: Մի՞թէ քիչ կան պարսկահայ հարուստներ. բայց դեռ դուրս չեկաւ մինը, որ յայտնէր, թէ իր վրա է առնում Արամեան դպրոցի ապահովութեան մի մասը, երբ մի 50,000 րուբլի կարող է ապահովել պարսկահայոց այդ կարևոր կրթական հաստատութիւնը:

Մենք հետաքրքրվում ենք հայկական հարցով. մենք ողբում, կոծում ենք Հայաստանի թշուառ ժողովրդի վիճակի մասին, բայց մենք միջոցներ չենք տալիս այն հաստատութիւններին, որոնք ջանում են դպրոցներ բանալ այդ երկրում, որպէսզի նրանք կարողանան կատարել իրանց միսիան: Քանի-քանի անգամ գրվեց, յայտարարվեց Միացեալ Ընկերութեան, Եգիպտոսի Հայոց Բարեգ. Ընդհանուր Միութեան գործունէութեան և նպատակների մասին: Այդ երկու կարևոր ընկերութիւնների միակ նպատակն է դպրոցներ բանալ Հայաստանում, բարւոքել հայ ժողովրդի տնտեսական վիճակը: Եւ սակայն մինչև այսօր դուրս չեկաւ մեր մէջ մի հարուստ, որ մի առատաձեռն նուիրատուութիւն կատարէր յօգուտ այդ ընկերութիւնների:

Եւ գուցէ հեռու չէ այն օրը, երբ տգէտ, անկիրթ Թուրքը բարեգործական ասպարէզում աւելի լայն և մեծ թռիչք կունենայ, քան կուլտուրական համարված հայը:

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

7 փետրվարի

Պետերբուրգ.—Թագաւոր Կայսրը ցանկանալով նոր ապացոյց տալ Իր բարեկամական զգացմունքների դէպի Ֆրանսիան և իր անձնական յարգանքը դէպի պարոն Պուանկարէն, շնորհում է նրան Անդրէյ Նախագոչի շքանշանը, որը կը տանէ Պարիզ և կը յանձնէ Պուանկարէին եկող շաբաթվայ սկզբին արտաքին գործերի մինիստրութեան վերատեսուչ բարոն Շիլլինգը:

—

Պարիզ.—Հանրապետութեան պրեզիդենտը Թագաւոր Կայսրին ուղարկեց հետևեալ հեռագիրը. «Ես խորապէս զգացված եմ այն զգացմունքներից, որ Ձերդ Մեծութիւնը բարեհաճեց ինձ նորից արտայայտել, որի համար յայտնում եմ Ձերդ Մեծութեանը ամենաանկեղծ շնորհակալութիւն: Կարող եմ վստահեցնել Ձերդ Մեծութեանը, որ Ձերդ Մեծութեան նման ես անյողդողդ նուիրված եմ Ռուսաստանին և Ֆրանսիային միացնող դաշնակցութեանը, և որ իմ բոլոր ջանքերը կուղղվեն պահպանելու այն և ամրապնդելու սերտ կերպով ի մեծ բարիք երկու երկիրների: Խնդրում եմ Ձերդ Մեծութեան բարեհաճել հաղորդել Իմ՝ տռ Կայսրուհին տածած յարգանքը Նորին Մեծութեան և ընդունել իմ կողմից ամենալաւագոյն բարեմաղթութիւններ՝ ի բարգաւաճութիւն Ձերդ Մեծութեան և ի բարեկեցութիւն Ռուսաստանի»:

Մինիստրների խորհուրդ: Արտաքին գործերի մինիստրը յայտնեց, թէ Թագաւոր Կայսրը համաձայն է, որպէսզի Դէլկասէն Ֆրանսիական դեսպան նշանակվի Պետերբուրգում: Մինիստրների խորհուրդը որոշեց յայտնել այժմեան դեսպան Լուիին՝ Դէլկասէին նշանակելու մասին և հարկաւոր գտաւ ըստ արժանոյն գնահատել Լուիի կրած ծանր պարտականութիւնները: Պալատի նիստում պատգամաւորները շնորհաւորեցին Դէլկասէին:

Պարլամենտում կարդացված պրեզիդենտի նամակը վկայում է, որ պրեզիդենտի լիազօրութիւնները անցան իրան խաղաղ ու կանոնաւոր կերպով, որ ամբողջ աշխարհի առաջ ապացոյց է թէ որքան հաստատուն են Ֆրանսիայի պետական հիմունքները: Ապա պրեզիդենտը ընդգծում է իր նախորդի բովանդակ բարեխղճութիւնը, որի նման Պուանկարէն պատւի հարց կը համարէ սահմանադրութեան պաշտպանութիւնը: Այնուհետև նամակը պընդում է, թէ անհրաժեշտ է կայուն ու կանխատես գործադիր իշխանութիւն, թւում է մէկ առ մէկ զանազան բարենորոգումներ, հարկային սիստեմի և ընտրողական օրէնքի կատարելագործումն, գիւղացիների և բանւորների դրութեան բարելաւումն, հաստատուն կերպով պաշտպանելով ներքին կարգ ու կանոնը և բիւջետային հաւասարակշռութիւնը. հանրապետութիւնը պարտաւոր է ապահովել Ֆրանսիայի արտաքին խաղաղութիւնը. ժողովուրդը կարող է իսկապէս խաղաղասէր լինել սոսկ մըշտական ռազմի պատրաստ վիճակ ունենալու պայմանով. Ֆրանսիան պէտք է ամեն զոհաբերութիւններ անէ զօրքի և նաւատորմի համար: Վերջում Պուանկարէն ասում է: «Ահա մի քանի ամիս է, որ մենք ամբողջ Եւրոպայի հետ միասին աշխատում ենք խափանել ծանր ճգնաժամի երկիւղը: Այսուհետև ևս կառավարութիւնը, համոզված իր դաշնակիցների և բարեկամների հաւատարիմ մնալուն, անսասան կը հետևէ անկեղծութեան, խելամտութեան ու հաստատակամութեան քաղաքականութեան»:

Ընդունելով դիպլօմատիական մարմնի շնորհաւորութիւնը, Պուանկարէն յայտնեց յօգուտ խաղաղութեան գնահատելի աջակցութիւն ցոյց տալու համար:

Ֆրանսիական քաղաքական շրջաններում Դէլկասէին Պետերբուրգի դեսպան նշանակելը ընդունվեց մեծ գոհունակութեամբ: Հաւասը հաղորդում է, որ կառավարութիւնը հարց է բարձրացնում բարձր պաշտօն տալու Լուիին արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ:

—

Բերլին.—«Նորդ-Դայտշէ-Ալգ. Ցայտունգը» Ռօմանօֆների Տան յօբելեանի առիթով գրում է. «Հաւատացած ենք, որ ապագայում ևս կը մնայ ռուս գերմանական բարեկամութիւնը. մենք

սրտանց մասնակցում ենք Ռոմանովների Դինաստիայի յոբելեանական հանդէսներին, ցանկանալով որ Նիկոլայ Կայսրը և Նրա Գահաժառանգը շարունակեն բաղդաւոր կերպով աշխատելու Ռուսաստանի բարիքի ու հզօրութեան համար»։

—

Պետերբուրգ. — Ալէքսանդր Նէվսկիի մատուռում արտիստական աշխարհի ներկայացուցիչների և բազմաթիւ աղօթողների ներկայութեամբ հողին յանձնվեց երգչուհի Վեալցեվայի մարմինը։

—

Վիէննա. — Պաշտօնապէս հաստատվում է ծովային ուժերի հրամանատար կոմս Մոնդէկուկոլի հրաժարականը։ Մոնդէկուկոլին հրաժեշտ տալով ծովակալներին և հրամանատարներին՝ ասաց. «Ամբողջ նաւատորմը գտնվում է իսկական ծառայութեան մէջ և կարող է կարճ ժամանակամիջոցում գործի կանչվել և ցոյց տալ թշնամուն, որ երկարատև խաղաղութիւնն առանց օգտի չանցաւ։ Տասնեակ տարիներ շարունակ ես երազում էի մեծ ու հզօր նաւատորմի մասին։ Կեանքիս վերջալոյսին ես տեսնում եմ իմ մտածմունքը իրականացած շնորհիւ կայսրի մշտական հոգացողութեան»։

Լրագրական տեղեկութիւնների համաձայն՝ զինուորական մինիստրութիւնը ունգարական գործարանին պատուիրել է Էտրիխի 15 թռչելու մօնօպլաններ։

—

Լվով. — Ուկրայնական մամուլը իր համախոհներին յորդորում է շտապով զինուորական խմբեր կազմակերպել միջազգային բարդութիւնների հնարաւորութիւնը ի տես ունենալով։

—

Թէհրան. — Ռուսաց դեսպան Կօզէլը առաջին թարգման Գիրսի հետ, արձակուրդի առիթով, ընդունվեցին շահից հրաժեշտ տալու։ Դեսպանը շահին ներկայացրեց հաւատարմատար Սաբլինին և նոր նշանակված գեն.-հիւպատոս Շտրիտտէրին։

—

Տօկիօ. — Երիտասարդութեան միտինգը գրաւեց մի քանի հազար մարդ։ Արտասանվեցին ճառեր կլանների դէմ։ Անկարգութիւնները շարունակվում են։

Կիօտօյում հրդեհը ոչնչացրեց մի մի քանի հազար տուն։

—

Մուկդէն. — Լրագիրները հաղորդում են, որ մանջուրական երեք նահանգապետները և բարձրաստիճան զինուորականներ փետրվարի կէսերին կանչվում են Զանչուն զինուորական խորհրդակցութեան, ուր որոշվելու է Մօնգոլիա արշաւելու հարցը։

—

Վաշինգտօն. — Միացեալ Պետութիւնների կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը ճանաչէ մեքսիկական նոր կառավարութիւնը նրանից յետոյ միայն, երբ վերջինը կապացուցանէ, թէ կարող է վերջ դնել անկարգութիւններին և վերականգնել խաղաղութիւնը երկրում։ Ռազմանաւերը և ծովային զօրքերը այսուհետև ևս կենտրոնանալու են Գուանտանամօյում։

—

Մադրիդ. — Գեներալ Ալֆաուն բարձրացրեց սպանական դրօշակ Տօդուանում։

—

Լօնդօն. — Լորդերի պալատի գլագմունքները ընդհատվեցին մինչև փետրվարի 21-ը։

Սուֆրաժիստուհիները գործում են եռանդով ու ակտիվ կերպով։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

7 փետրվարի

Կ. Պօլիս. — Օսմանեան շրջաններում հաղորդում են, որ Մինէկլիի և Չերքեսքիօյի միջև տեղի ունեցած ճակատամարտի ժամանակ թիւրքերը իբր թէ գրաւել են մի քանի բարձունքներ։

—

Սօֆիա. — Փետրվարի 4-ին բուլղարական ներկայացուցիչը Ադրիանուպոլսի կօմենդանտին բուլղարական և արտասահմանեան կառավարութիւնների անունից գրաւոր յայտարարութիւն ներկայացրեց հեռացնելու օտարահպատակներին պաշարված քաղաքից։ Մինչև փետրվարի 5-ի երեկոն թիւրքաց իշխանութիւններից պատասխան ստացված չէր։

—

Կալկաթա. — Բալկանեան պատերազմի պատճառով մահմէդական ազգաբնակութեան մէջ յուզմունքը շարունակվում է։ Զաւաւոր մամուլը համոզում է կառավարութեանը արգելել ագիտացիան։

—

Կահիրէ. — Խդիվի տան պրինցուհիները վճռեցին պատուաւոր սուր ուղարկել՝ գոհարազարդ՝ Ադրիանուպոլսի կօմենդանտին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ

—

Հալէպ, 10 յունուար

◆ Վաղեմի հնաւանդ սովորութեան համաձայն՝ փառաւորապէս տօնեցինք Ծննդեան ու Ջրօրհնէքի արարողութիւնը։

Առաջնորդ հայրը պատարագեց ս. Գէորգ եկեղեցին և օրուան պատշաճ քարոզ խօսեցաւ։

Յաւարտ պատարագի, երեք եկեղեցեաց թափօրները միացած՝ յառաջացան դէպի Ջաթալի գետը։ Ծովածաւալ բազմութիւն մը, հակառակ ձիւնին ու ցուրտին, կը հետևէր թափօրին։ Ծեր, կին, տղայ ամեն տարիքէ ու սեռէ ժողովուրդ սրտաբաբախ, ուրախ և երջանիկ՝ մրջիւնի նման կեռուգեռուին տանիքները։ Գետին ամբողջ երկայնքը ներկաներու ցնծութիւնն ու հոգեւոր աղօթքները՝ եկեղեցասէր նախնեաց պատրանքը կուտար մեզ։ Կարժէր տեսնել, թէ հակառակ ցրտին և սառնամանիքին՝ խաչը գետէն հանելու համար տասնեակ երիտասարդներ իրարմէ առաջ ինչպէս ջուրը կը նետուէին։ Տեսարան, որուն այնքան յափշտակութեամբ ներկայ թիւրք և եւրոպացի օտարականներ։

◆ Փախստականը, քաշքշուած՝ ներման և այլ կերպ թոյլտուութենէն և բարեհաճութենէն, օր-ցերեկով սպառնալիքով և խստութեամբ դրամ կը պահանջեն քաղաքի երևելիներէն։ Ցաւալի է ըսել, որ այս տխուր իրադարձութեանց ի տես՝ կառավարութիւնը ոչ իսկ կը հետաքրքրուի։ Կեանքը անապահով է, ներքին այս աւազակներու դէմ ինքնապաշտպանութիւնը բացարձակ պէտք մըն է դարձած մեզ համար։

Իրենց ազգային զգացման նշոյլն իսկ մեռած այս մարդիկ՝ անպատկառ և ամենայն [illegible] իրենց շահատակութիւնը փորձեցին ուղղակի առաջնորդ հ. Սարաճեանի վրայ ալ, զինեալ յարձակմամբ և սպառնալիքով դրամ պահանջեցին, նոյնիսկ տեղակալին և ոստիկանապետին ներկայութեան, և առանց խղճահարուելու իրենց ամօթալի և դատապարտելի, վատ արարքը արդարացնելու համար՝ զրգռեցին ժողովուրդը, զրպարտելով առաջնորդը թէ սա կաշառուած է կառավարութենէն և ոստիկանական յարձակման, կրակ ու բոցի, սուրի ու թալանի պիտի մատնէ քաղաքը։

Տարածուած այդ լուրը բացարձակ զրպարտութիւն էր անշուշտ։ Նոյն այդ առաջնորդն էր, որ քանի-քանի անգամներ իրենց այդ զրպարտութեան հեղինակներուն դրամական օժանդակութիւն էր ըրած, կառավարութեան մօտ բարեխօսած և նախորդ տեղակալ (կայմական) Ջէմալ-բէյի հետ համախորհուրդ իր գերագոյն ճիգը թափելով՝ ամեն հետապնդումէ և հալածանքէ ազատած էր զիրենք։

Տարածուած այդ զրպարտութիւններն այնքան ծանր ազդեցին առաջնորդին, որ չանցած առանց հետևանքի, մանաւանդ որ զինք սպաննելու ձեռնարկներու մասին անգամ լուրեր պտտեցան։ Այսպէս՝ առաջնորդը, ջղագրգիռ բարկութեան հետևանքով, ձախ ոտքէն կաթուածահար եղած է այժմ։

Իրողութիւնը վայրկենապէս տարածուեցաւ քաղաքին մէջ։ Համայն ժողովուրդը դղրդած, տխուր և յուսահատ, աշխուժութեամբ լեցուած, կանխէ պատճառներ։ Այցելուներ անթիւ են, անհամար, ոչ ոք կուզէ քովէն զատուիլ, վայրկեան առ վայրկեան յուսատու բարելաւման լուրերու կը սպասեն, սիրայօժար պատրաստակամութիւն յայտնելով Բէյրութէն, Ադանայէն մասնագէտ բժիշկներ բերելու՝ ծախքերը հոգալով։ Նորին գերապատուութիւնը, որ համբերութեամբ կը տանի ամեն ցաւ, փոխադարձ շնորհակալութիւն յայտնելով՝ կը մխիթարէ այցելուները, քաջալերիչ ժպիտով մը, բժիշկներու համար ըլլալիք ծախքերը և տրամադրուելիք գումարները կը խնդրէ որ նուիրուին աղքատաց կիսաւարտ վարժարանի շինութեան։

Իրողութիւնը տեղեկագրուած է կառավարութեան կողմէ Ադանայի կուսակալութեան։

Կիլիկիայի վեհափառ կաթողիկոսը, որ Համիդիէ կը գտնուէր, տեղւոյն կառավարական պաշտօնէութենէն լսելով Հալէպոյ իրադարձութիւնը, յուզուած և վիրաւոր՝ 95 բառէ երկար հեռագիր մը յայտնելով իր ցաւը և պժգանքը ցուցարարներու հասցէին՝ բացարձակապէս կարգիլէր միջամտելու կառավարական գործելակերպին, կանխէր ամեն զանոնք, որ կը յանդգնէին [illegible]

Առ այժմ ընդհանուր լռութիւն մը կը տիրէ քաղաքին մէջ, անստոյգ է կացութիւնը և անգուշակելի։ Չենք գիտեր թէ ինչ միջոցներու պիտի ձեռնարկէ կառավարութիւնը։ Ապագայ իրողութիւնները պիտի պատասխանեն ասոր։ Լ. Ժ.

ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԻՆ ԽՂՃԱՑՈՂՆԵՐ

—

«Թանինի» խմբագրապետ Հիւսէյին Ջահիդ-բէյ, Վիէննայէն «Ինթիխաբը Էֆքեարին» նամակ մը գրելով կը գանգատի մի քանի թիւրք թերթերու հայոց և Հայաստանի մասին գործածած լեզուին և բարենորոգմանց համար Բ. Դրան դանդաղ ընթացքի դէմ, խստիւ պահանջելով որ «Իֆհամի» պէս ազգայնամոլ թերթերն իրենց լեզուն փոխեն և կառավարութիւնը հաճի ժամ առաջ բարենորոգումներն ի գործ դնել հայաբնակ նահանգներուն մէջ։

Հայ մը վերոգրեալ տողերը կարդալով երախտապարտ պիտի զգայ ինքզինք առանց հաշուագիտ և չքնաղ հայրենակից մը հանդէպ։ Սակայն երբ յետադարձ ակնարկ մը նետենք, կը տեսնենք, թէ Հիւսէյին Ջահիդ-բէյ ոչ թէ մեր դժբախտութեան վրայ անկեղծօրէն ցաւելուն համար գրած է, այլ օրուան կառավարութիւնը վարկաբեկելու և իր կուսակցական հակառակորդներէն վրէժ լուծելու համար։

Կրնանք մոռնալ հազիւ մի քանի ամիս առաջ Հ. Ջահիդ-բէյի գրած բուռն յօդուածները, որոնցմով կը բողոքէր Ռումէլիի բարենորոգմանց դէմ, հրաւիրելով կառավարութիւնն որ անմիջապէս պատերազմ հրատարակէ, փառաւոր դաս մը տալու համար բալկանեան փոքրիկ պետութիւններուն, որոնք յանդգներ էին օսմ. կառավարութեան ներքին գործին խառնուելու և բարենորոգումներ առաջարկելու։

Այս պարագան մեզ համար կարեւոր չէ, որչափ նոյն յօդուածներուն երկրորդ մասը, որ կարծեմ հետևեալ կերպով գրուած էր.

«... Այսօր եթէ Բեռլինի ժեռնալ դաշնագրին 23-րդ յօդուածը գործադրենք, վաղն ալ մեզ պիտի ստիպեն 61-րդ յօդուածին գործադրութիւնը, բարեկարգել տալու համար օսմ. կառավարութեան արևելեան նահանգները, ինչ որ մեզ համար անկարելի է և երբէք չենք ներեր, որ այս տեսակ խնդիր առաջարկելով վէճ զբաղեցնեն» և այլն...

Ահա Հիւսէյին Ջահիդ-բէյի մէկ-երկու ամիս առաջ յայտնած կարծիքը։

Իթթիհադականք եղան Թիւրքիոյ այսօրուան դժբաղդութեան պատճառը։ «Թանինի» 4 տարուան խմբագրականներն օրէ օրին կարդացած եմ, և երբ կըսեմ, թէ այս երկրին այսօրուան վտանգներուն պատճառ իթթիհադականք են, ոչ թէ բերնէ բերան լսելով, այլ իր գրածներուն վրայ հիմնուելով կըսեմ։

Ո՞ւր մնաց խտալական պատերազմին առթիւ կազմած «հակախտալական ընկերութիւնը», որ մինչև յաւիտեան խտալերէն չպիտի խօսէին, խտալական ապրանք չպիտի գործածէին և խտալացիներուն բարև իսկ չպիտի տային։ Այս որոշումները առաջնորդը եղեր էր Հիւսէյին Ջահիդ բէյ, որուն անմիջապէս հետևելու պատւոյ խօսք տուին հազարաւոր ջանիդականք։ Ասոնք մէջ կը բերենք միայն երբ նմոյշ Հիւսէյին Ջահիդ-բէյի տաքարիւնութեան և անհաստատամտութեան։

Իթթիհադական կառավարութեան օրով «Ալեմդարի» և «Իֆհամի» պէս ընդդիմադիր թերթեր կըսէին. «Մեր խեղճ հայրենակից հայերը կը նեղուին, կը չարչարուին. այլևս վերջ դնելու է կառավարութիւնը այս ընթացքին, օր առաջ բարենորոգումներու ձեռնարկելու է, ազատելու համար մեր սիրելի հայ հայրենակիցները» և այլն և այլն....

Ի պատասխան «Թանինի» պէս իթթիհադական թերթեր կը մերժէին ընդդիմադիր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ՆԱՄԱԿԸ ՈՒՍՈՒՄՆ. ՇՐՋԱՆԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

—

Ձեր հոգատարութեանը յանձնված ուսումնարանական շրջանի դպրոցներից մի քանիսի մէջ սկսել են նկատվել երևոյթներ, որոնք սպառնում են ամենաաննպաստ ազդեցութիւն թողնել դպրոցական կեանքի ապագայ ընթացքի վրա։

Այդ երևոյթը առաջ է բերում հասարակութեան մէջ անհանգստութիւն, որ միանգամայն բնական բացատրութիւն է պարունակում իր մէջ այն տեսակէտից, որ ներկայումս մատաղ սերունդին ուսում տալու անհրաժեշտութիւնը առօրեայ պահանջ է դարձել ազգաբնակութեան ընդարձակ խաւերի համար, և ուստի դպրոցի թերութիւնները շօշափում են ամբողջ հասարակութեան կենսական շահերը։

Եթէ դեռ ևս մօտիկ անցեալում դպրոցը խմբում էր իր պատերի մէջ, գլխաւորապէս, այնպիսի ընտանիքներից դուրս եկած երիտասարդութիւնը, որոնք յարել են լուսաւորութեանը իրանց մի ամբողջ շարք սերունդների միջոցով, այժմ ուսանող երիտասարդութեան գերակշռող մեծամասնութիւնը պատկանում է այն հասարակական խաւերին, որոնց համար ուսումը առարեալը դպրոցական հաստատութիւնների մէջ, հաւասար չափով գիտելիքները, իբրև այդպիսին, իւրացնելու միջոցի հետ, հասարակական ծանր կարգից սանդուղքների աստիճաններով բարձրանալու եղանակն է։

Երիտասարդութեան այդ կաթեգորիան ձգտում է դէպի դպրոցները ոչ միայն այն պատճառով, որպէսզի ուսման միջոցով մօտենայ իրանց ծնողների լուսաւորվածութեան մակերևոյթին, այլ և նրա համար, որպէսզի դպրոցի և ստացած ուսման օգնութեամբ ձեռք բերի և՛ իրաւունք, և՛ հնարաւորութիւն՝ մտնելու բարձրագոյն, համեմատաբար ծնողների հետ, հասարակական խաւերը։

Դպրոցի կեանքում այդ դէպքում արտացոլացին այն ընդհանուր հոսանքները, որոնցով աչքի է ընկնում ժամանակակից հասարակական կեանքը, և այդ հոսանքների հետ միասին դպրոցի ակադեմիական կեանքի մէջ ներմուծվել են լարված ձգտումների և բաղձանքների տարրերը, ոչ միշտ համապատասխան բաւարար ույժերով և միջոցներով նրանց հասնելու համար, նոյնպէս և օգտակարութեան տարրը այն ակնկալութիւնների, որոնք դրվում են լուսաւորութեան բարիքի վրա։

Միանգամայն հասկանալի է, որ դպրոցական կեանքի ամբողջ մթնոլորտը ստացել է նոր գունաւորում և որ մանկավարժութեան ձևերը նոր ֆորմացիայի այդ դպրոցում պէտք է ուրիշ տեսակ լինեն, քան առաջ էին։

Չէ կարելի փակել աչքերը այն բանի վրա, որ մանկավարժութեան գործը ներկայումս բաւականին դժուար է առաջվանից։ Սակայն այդ ճանապարհի վրա հանդիպող դժուարութիւնները պէտք է ծառայեն շարժառիթ միայն՝ որոնելու նոր եղանակներ, յարմարեցված հասարակական և դպրոցական կեանքի նոր պայմաններին, իսկ դպրոցի՝ որպէս լուսաւորութեան տաճար աղբիւրի՝ հիմնական նպատակներն ու խնդիրները մնացել են միևնոյնը։

Նոր ստեղծված պայմանների շնորհիւ, ժամանակակից դպրոցը հետևեալ պատկերն է ներկայացնում առաջին հերթում, որ դասարանները ծայրայեղ կերպով լցված են աշակերտներով, այնպիսի քանակութեամբ, որը շատ աւելի է գերակշռում ուսուցչական և դաստիարակչական կազմի ույժերից՝ գործը բաւարար կերպով տանելու համար։ Այդ հանգամանքը ազդեցութիւն է թողնում ստացած ուսման առաջադիմութիւնների ընդհանուր դրութեան վրա։

Ուսուցչական կազմը, որ, մինչև վերջին ժամանակներս նոր շտատներ մտցնելը, նիւթապէս բաւարար չափով չէր ապահովված, էլ աւելի էր ծանրացնում իր վրա դրված պարտականութիւնը նրանով, որ ձգտում էր ստանձնել ըստ կարելւոյն շատ ու յաճախ ույժերից վեր թւով դասեր։ [illegible] ճնշման տակ, ուսուցիչների կազմը շատ ժամանակ ստիպված էր լինում վերաբերվել իր պարտականութիւնների կատարմանը զուտ ձևականօրէն, և այն էլ գրգռման այնպիսի գունաւորութեամբ, որը քայքայիչ ազդեցութիւն է ներմուծում մանկավարժութեան հիմնական սկզբունքների մէջ,— այն է՝ արդարութիւն և բարեհաճ վերաբերմունք, հոգածութիւն աշակերտների վերաբերմամբ։

Այդ չանքերի մէջ բթանում է մանկավարժի կատարած աշխատանքի ամենաարժէքաւոր կողմը, նրա ստեղծագործական ինքնագործութիւնը։ Այդ կողմից ես ուսումնարանական տեսչութեան մէջ շրջաբերականների ընդարձակ չափերով զարգացած սիստեմը, փոխանակ բարեբար նշանակութեան՝ օգնութեան գալու և դիւրացնելու մանկավարժական տեխնիկայի գործադրական ձևեր մշակելուն, դարձվում է մի ձևական կանոն, որը սպանում է ուսուցչի մէջ այն անհատական ձեռներէցութեան մնացորդները ևս, որը նա, իր ույժերի բոլոր ծանրաբեռնութեամբ, պատրաստ էր արտաբերել իր աշխատանքի ընթացքում։

Այդպիսի տաժանելի պայմաններում քչերը միայն ուսուցիչներից կարողանում են պահպանել ույժերը՝ իրանց կոչումը կանոնաւոր և աջողաբար կատարելու համար, և գործը այդ տեսակ դրվելուց ստացված բացասական պտուղները, դժբաղդաբար, մշակել-պատրաստել են արդէն կեանքում անգոհացուցիչ մանկավարժների հաստատուն տիպեր։

Այդպէս հիմնական տիպեր երկուսն են։ Թէ մէկը և թէ միւսը իրանց բացասական յատկութիւնների մէջ պտուղ են իրանց վրա դրված պարտականութեան կատարումի հանդէպ իրանց անզօրութիւնը գիտակցելու, և լոկ անձնական յատկութիւնների շնորհիւ, նրանք կարողանում են արտայայտութիւն ստանալ— կամ սաների մէջ վնասակար գիջողականութեան և անարժան շողոքորթութեան օգնութեամբ համբաւ որոնելով, կամ չոր ձևական վերաբերմունքով դէպի սաները, բոլորովին մոռանալով պարտականութիւնները՝ պատշաճաւոր հոգ տանելու իրանց վստահված աշակերտների մասին։

Ժողովրդականութիւն որոնող և անարժան շողոքորթող մանկավարժի այդ տիպը առանձնապէս վնասակար է հանդիսանում և դպրոցական կեանքի մէջ կատարեալ քայքայումն է մտցնում։ Այդ կողմից ես բաւականութեամբ պէտք է նկատեմ, որ ձերդ գերազանցութեան կողմից միջոցներ էին ձեռք առնված ուսուցչական դասից հեռացնելու անհամապատասխան անձանց։

Բայց նոյնքան էլ վնասակար են հանդիսանում նաև ձևականութիւն սիրող մանկավարժները։ Նրանց մէջն է արմատացած այն տխուր երևոյթը, որ դպրոցը կեանքից անջատված է և, մասնաւորապէս, այն քրոնիկական թիւրիմացութիւնները, որոնք ծագում են յաճախ պրոֆէսսիոնալ մանկավարժների և ծնողական խորհուրդների միջև։

Դաստիարակութեան գործը դժուարին է և բարդ, և մօտենալ նրան հարկաւոր է ոչ թէ ամբարտաւան սնափառութեամբ և թեթևամիտ հաւատքով թէ՝ գրքերի օգնութեամբ կամ փորձնական կերպով մեթօդական եղանակների իւրացումը բաւական է մանկավարժի վրա ծանրացած գործը ըմբռնելու համար։ Այդ գործին պէտք է մօտենալ երկիւղած համեստութեամբ և լուրջ ու խորապէս գիտակցելով այն, որ պրօֆեսսիոնալ մանկավարժը կարող է և պարտաւոր է ընդարձակ չափով քաղել նիւթեր կանոնաւոր կերպով լուսաբանելու իր գործունէութեան ասպարէզը այն միջավայրում, որտեղից դուրս է եկել իր աշակերտը և որտեղ ընթանում է նրա արտադպրոցական կեանքը։ Այդ գործը դիւրացնելու համար էր, որ, իմ կարգադրութեամբ կազմակերպվեցին ծնողական խորհուրդները։ Ցանկին նրանց աչքի առաջ ունէինք ստեղծել մի օժանդակ կազմակերպութիւն, որին ուսումնարանական իշխանութիւնը կարող է և պէտք է ընդարձակ կերպով օգտագործէ օգնելու իրան այն պարտականութիւններին հասնելու համար, որոնք դրված են դպրոցի վրա։ Ծնողները, սովոր մեծամասնութեամբ, զինված չեն գիտութիւնների ոչ այնպիսի տեղեկութիւններով, ոչ էլ այնպիսի մեթօդական ձևերով, որպիսին ունեն պրօֆեսսիոնալ մանկավարժները։ Այստեղից էլ նրանց դատողութիւնները նոյնպէս՝ դաստիարակչական ներգործութեան վերաբերեալ այս կամ այն միջոցների մասին՝ շատ յաճախ մեղանչում են անգիտակցօրէն առաջացած մոլորութիւններով այդ միջոցների նպատակայարմարութեան մասին։ Բայց դրա հետ միասին, ծնողները օժտված են մանկավարժութեան համար այնպիսի թանգագին գիտողութիւններով դպրոցական հասակի պատկանող երեխաների առանձին անհատի կեանքի վերաբերմամբ, որոնք չեն կարող չը վրիպել ուսուցիչներից հէնց դպրոցում, նախ՝ որովհետև մանկավարժի նկատածները վերաբերում են երեխայի կեանքի յատկապէս զուտ կրթական ժամերին, երկրորդ՝ դասարանը, որի մէջ, գլխաւորապէս, իրականանում են մանկավարժի արած գիտողութիւնները, իրանից ներկայացնում է մի յայտնի տեսակի հաւաքական միութիւն։

Դրա համար էլ ծնողների մասնակցութեանը կրթական-դպրոցական գործը առաջ տանելու խնդրում ամենևին նկատի չէր առնվում տալ տիրապետող ղեկավարութեան նշանակութիւն։ Գործի պատասխանատու տէրը ու տնօրէնը մնացել է այսօր ևս դպրոցի կրթական-դաստիարակչական պէրսօնալը։ Այդ պէրսօնալի վրա պարտականութիւն է ծանրանում բարեհաճ ներքամիտ վերաբերմունք ունենալ դէպի կենսունակութեան այն շիթերը, որպիսին առատօրէն կարող են տալ ծնողական խորհուրդները և որոնք խուսափում են մանկավարժական ծառայողների գիտողութիւնից դպրոցի պատերի մէջ։ Գործի այդ տեսակ դասաւորութիւնից, որը, գլխաւորապէս, կախված է դպրոցի ղեկավար նշանակված մարդկանց տակտից և հմտութիւնից, ինչն ըստ ինքեան կը վերանայ դպրոցական ուսուցչական մարմնի և ծնողական խորհուրդների միջև ներկայումս գոյութիւն ունեցող անտագոնիզմը, և այդ նախամտութեան կազմակերպութիւնների մէջ դպրոցը կը գտնէ իրա համար բարեկամ գործակիցներ։

Վերջին ժամանակներս նկատված մի շարք երևոյթների միջից՝ ես չեմ կարող ուշադրութիւնս չը կանգնեցնել գիմնազիաներում պատահած աշակերտների մասսայական յետամնացութեան դէպքերի վրա, աշակերտների՝ որոնք հասնելով մինչև բարձր դասարանները՝ հեռացվել են վերջին ուսումնական տարւայ ընթացքում հասունութեան վկայականի վերջնական քննութիւն տալուց անբաւարար պատրաստութեան պատճառով։

Սկզբունքով հարկաւոր է ընդունել, որ անպայմանօրէն ճնշված աշակերտին չը պէտք է թոյլատրել վերջնական քննութիւն բռնելու, որպէսզի բացարձակօրէն վկայականի անարժան աշակերտի համար չը ստեղծվեն քննութիւնների պատահական աջողութիւն ունենալու պայմաններ։ Բայց միւս կողմից, պէտք է ընդունել իբրև հիմնական և անփոփոխ կանոն, որ ամբողջ պատասխանատուութիւնը այդ տեսակ երևոյթների համար, ինչպէս աշակերտներին քննութիւնից հեռացնելու անհրաժեշտու-

[illegible]

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 3 փետրվարի

Ներսէս վ. Մելիք-Թանգեանցի Վեհափառի կողմից ընդհանուր Ատրպատականի առաջնորդ նշանակվելը յայտնի է արդէն: Նորընտիր Թեմակալը հեռագրով զեկուցել էր փոխանորդ Կարապետ քահանային, որ յունվարի 31-ի երեկոյեան ժամը 3-ին կը լինի Թաւրիզում: Փոխանորդն այդ հաշւով յայտարարեց հայ հասարակութեան ի գիտութիւն և պարսից կառավարութեան ու հիւպատոսներին պաշտօնապէս զեկուցումն տուեց ըստ ընդունված սովորութեան: Նշանակված օրը առաջնորդական փոխանորդը ցերեկ. ժամը 12-ին յարմար պատրաստութեամբ գնացել էր քաղաքից դուրս Աջիի կամուրջը վայելուչ տեղ պատրաստելու Նորեկ Թեմակալին հանգստեան իջևանի համար: Ժամը 3-ից փոքր առ փոքր եկան ընդառաջողները. Նահանգապետ Հաջի Շուջա-ուդ-Դովլէն ուղարկել էր տասը ձիաւոր ոստիկան և մի եէդեկ ձի՝ ի պատիւ հ. Թեմակալի, քարգուզարը՝ իր մարդկանց և կառք, ֆրանսիական հիւպատոսը՝ իր քարտուղարին, ռուսնցոց հիւպատոսարանը՝ Թիւրքահպատակների վաճառականապետին, նմանապէս դիմաւորել էին հայ հասարակութիւնից շատերը: Հակառակ տրված զեկուցման՝ զինուորական աւտոմօբիլը, որ պատիւ էր արել ընդունելու հայր Թեմակալին, չը հասաւ մինչև ժամը 6-ը, երբ արդէն դիմաւորողները վերադարձան քաղաք: Ժամը 6 ից յետոյ աւտոմօբիլն հազիւ հասաւ Աջիի կամուրջը՝ շնորհիւ այն հանգամանքի, որ աւտոմօբիլը ճանապարհների դժուարութիւնից կոտրվել էր և յետաձգել որոշված ժամին հասնելը, և ակամայ տեղի չունեցաւ առաջնորդ Մելիք-Թանգեանի փառաշուք մուտքը Թաւրիզում: Աջիում փոքր-ինչ հանգստանալուց յետոյ՝ Թեմակալը փոխանորդի և համեմատաբար սակաւաթիւ ընդառաջողների ընկերակցութեամբ իջաւ առաջնորդարան:

Հետևեալ օրը միայն հայ հասարակութեան ներկայացուցիչներն այցելեցին հ. Թեմակալին ու շնորհաւորեցին նրա գալուստը:

Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ. ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՆԻՍՏԸ

[illegible]

զերդաստանի ծագման և զարգացման վերաբերմամբ, և ապա անցաւ հայկական ամուսնական սովորութիւններին: Նախ խօսեց մայրապետական շրջանի մասին և, շեշտելով որ դա դեռ ևս չէ նշանակում կանանց տիրապետութիւն (gynecoratie), ընդգծեց նրա գլխաւոր երկու յատկանիշները, որոնք են՝ 1) ազամարդի կնոջ մօտ գնալը և 2) ընտանեկան յարաբերութիւնների մէջ կնոջը տրված նախապատւութիւնները:

Եւ ապա թւեց հայ ամուսնական սովորութիւններից նրանց, որ կարելի է համարել մայրապետական շրջանի յիշատակներ, ինչպէս օրինակ տիփեսայութիւն, հասարակական նշանդրէքը՝ Ծաղկազարդին և Վարդավառին, հարսի դարձը, և այլն: Խօսելով մայրապետութեան հետ կապված բազմայրութեան մասին, բնորոշեց կազմակերպված և խառնակեաց բազմայրութիւնը, և երբ մնացորդ առաջինից՝ յիշեց ազապների և փեսեղբայրների սովորութիւնները: Անցնելով հայրապետութեան շրջանին՝ յիշատակեց պատմական փաստերը, գիւղական գերդաստանական ներկայ կազմակերպութիւնը և օջախի պաշտամունքը: Ցետոյ խօսեց բազմակնութեան մասին, յիշատակելով պատմական փաստերը և այժմեան այն սովորութիւնը, որ կնոջ ամլութեան պատճառով տեղի է ունենում պայմանագրական բազմակնութիւն:

Մեծ հետաքրքրութիւն շարժեց դասախօսութեան այն մասը, որ նուիրված էր կրօնական էտաիրիզմին: Ցիշելով Ստրաբոնի ակնարկած այն սովորութիւնը, որ հայ աղջիկները նուիրել են իրանց կուսութիւնը Անահիտին, երբ հաստատութիւն առաջ բերեց Փաւստոս Բիւզանդացու տուած տեղեկութիւնները «դեր» պաշտամունքի մասին: Ապա հերքեց դրա դէմ արտայայտված կարծիքները, որոնք հիմնված են Անահիտը մաքրութեան աստուածուհի լինելու և հայերիս մէջ ամուսնացող աղջկանից կուսութիւնը խստիւ պահանջվելու հանգամանքների վրա: Ցետոյ խօսեց այն դերի մասին, որ անցեալում կատարել է քուրմը կուսութեան խախտման վերաբերմամբ և որը, ըստ դասախօսի, վերապրում է քաւորի պաշտօնի մէջ՝ ի հարկէ վերափոխված ձեւով, և երբ փաստ առաջ բերեց այն սովորութիւնները, որ նոյնիսկ այժմ քաւորին տալիս են մի տեսակ թովչական և կրօնական հանգամանք:

Դասախօսութիւնից յետոյ տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն Ալ. Քիշմիշեանի նախագահութեամբ: Խօսեցին Ա. Ղլտչեան և Համբարձումեան ընդդէմ, Ե. Լալայեան՝ թեր:

Ընդհանրապէս երևում էր, որ դասախօսը բարեխղճօրէն և հմտալից կերպով մշակել էր այս կնճռոտ խնդիրը, որ չափազանց հետաքրքրեց ունկնդիրներին: Իսր Թիւրքահայ՝ նա կատարելապէս տիրում է հայ լեզուին և գեղեցիկ խօսելու ընդունակութիւն ունի:

S. S.

ՏԻԿԻՆ ՓԱՌԱՆՁԵՄԻ ԲԵՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ 30-ԱՄԵԱԿԸ

—

Փետրվարի 13-ին նշանակված է տիկին Փառանձեմի 30-ամեայ յոբելեանական ներկայացումը:

Դերասանուհի Փառանձեմը ծնվել է 1864 թ., սկզբնական կրթութիւնը ստացել է Թիֆլիսի Գայիանեան դպրոցում: Վաղ ամուսնութեան պատճառով նա թողնում է դպրոցի չորրորդ դասարանը և նուիրվում հայ բեմին:

Սկզբում նա սկսում է խաղալ Ադամեանի խմբում, իսկ յետոյ անցնում է Սաֆրազեանի խումբը: Այդ օրից էլ սկսում է նա իր դերասանական թափառումները՝ ոտք տակ տալով Կովկասի ու Անդրկովկասի համարեա բոլոր քաղաքները և ապա Ռուսաստանի ու Պարսկաստանի հայաշատ կենտրոնները: Սակայն պէտք է ասել, որ մեծ մասամբ իր գործունէութիւնը կենտրոնացնում է Բագու, ուր զարմանալի յուզադրապութեամբ էլ պիտի կատարվի նրա գործունէութեան տօնը:

Կան դերասաններ, որոնք թէև իրանց տաղանդի թափով այս կամ այն միջավայրում երբեւ մեծութիւններ չեն հռչակված, բայց և այնպէս հասարակութիւնը սիրում ու յարգում է նրանց, որպէս բարեխիղճ ու համեստ գործիչների: Ու նոյն հասարակութիւնը յաճախ իր առաջնակարգ դերասանների կողքին մի տեսակ կարիք է զգում մեշտ տեսնելու և՛ այնպիսիներին, որոնք, ինչպէս ասացինք, թէև խոշոր անուն չեն վաստակած, բայց և այնպէս առանց նրանց զգում էք, որ այս կամ այն բեմը կորցնում իր զգալի բացը: Դերասաններ, որոնց՝ բեմում երևան գալը միայն ջերմութիւն է մացնում հանդիսականների մէջ:

Նման դերասանների թւին է պատկանում նաև յոբելեար տիկ. Փառանձեմը: Մի դերասանուհի, որը թէև դղրդուն անուն չէ վաստակել, բայց առանց որի անկարելի է հայ բեմը երեւակայել: Մի դերասանուհի, որ 30 տարիների ընթացքում ջերմութիւն է ներմուծել հայ բեմը, որ 30 տարվայ ընթացքում ճաշակել է հայ բեմի բոլոր դառնութիւնները, որ ֆուրգօններով, յաճախ նոյնիսկ ոտով ճանապարհորդական պտոյտներ է արել թէ Կովկասում, թէ Ռուսաստանում և թէ Պարսկաստանում, այն էլ 30 տարի սրանից առաջ, երբ կնոջ ամեն մի քայլը դատապարտված էր հասարակական կարծիքով: Ճիշդ է, տիկ. Փառանձեմը իր երջանիկ ընկերուհիների՝ Սիրանոյշի և Հրաչեայի բաղդին չէ արժանացել իր խաղի հաջակով, որի մէջ գուցէ և նա մի կաթիլ մեղ չունի, որովհետև նա այնպիսի պայմաններում է գործել, որ կանանց ձեռքերի պակասութեան շնորհիւ միշտ ստիպված է եղել կատարելու զանազան անպիտայի դերեր, բայց և այնպէս անուրանալի փաստ է և այն, որ տիկ. Փառանձեմի անունը թատերասէր հայ հասարակութեան լայն խաւերի սեփականութիւն է դարձած:

Անպայման, լայն հասարակական բնաւորութիւն կրող յոբելեանները կատարվում են որևէ ազգի խոշոր դէմքերի համար. գոնէ այդպէս է ընդունված ամենուրեք. սակայն հայկական կեանքը այնքան զուրկ է այդպիսի դէմքերից, խաւարի այնպիսի թանձր մշուշով է պատած նրա հորիզոնները, որ 30-ամեայ գործունէութիւնը մի համեստ ու վաստակաւոր դերասանուհու, ինչպիսին է տիկ. Փառանձեմը, մեզ համար մի առանձին նշանակութիւն ունի: Եւ անա այդ տեսակէտից էլ գալիս ենք ողջունելու տ. Փառանձեմի բեմական գործունէութեան 30-ամեայ յոբելեանը այն խոր կրտակցութեամբ, որ նա ամենայն բարեխղճութեամբ հանդիսացել է հայ բեմի հարազատ զաւակներից մէկը, որ նա անընկճելի տոկունութեամբ կատարել է իր քաղաքացիական պարտականութիւնն ու եղել է հայ բեմի եթէ ոչ հռչակաւոր, գոնէ նշանաւոր սիւներից մէկը:

Ցարգանք պատկառելի գործունէութեան 30-ամեակին:

Մ. Ղահրամանեան

Բագու

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Ներքին գործերի մինիստր Մակլակովը, ինչպէս հեռագրում է մեզ Էջմիածնից մեր սեփական աշխատակիցը, թոյլատրել է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հանգանակութիւն անել ամբողջ Ռուսաստանի հայերի մէջ յօգուտ դպրոցական ֆոնդի:

◆ Թիֆլիսի թեմի առաջնորդը ստացել է Կաթողիկոսից այն կոնդակը, որով հաստատվում է Ցովնանեան դպրոցի համար վերջերս ընտրված հոգաբարձական նոր կազմը:

◆ Կովկասի փոխարքայի խորհուրդը իր վերջին նիստում, համաձայն Կովկ. ուսումն. շրջանի հոգաբարձուի միջնորդութեան, որոշեց յատկացնել գէմստվային գումարներից 3000 ր. Թիֆլիսում յունիսի 16—23-ը կայանալիք բնագէտների ու բժիշկների XIII համագումարին:

◆ Լ. Մալիեան և որդիք ձկնարդիւնաբերող ընկերութիւնը կոմսուհի Վօրոնցօվա-Դաշկօվայից թոյլտւութիւն է խնդրում Ռոմանօվների Տան յոբելեանի առիթով 200 պուդ թարմ ձուկ բաժանել Թիֆլիս քաղաքի ամենաաղքատ ազգաբնակութեանը:

◆ Մեզ հաղորդում են, որ ամսիս 3-ին, կիրակի օրը, Բօրսայի դահլիճում հաւաքված են եղել Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան 60—70 հոգի բաժնետէրեր մասնաւոր խորհրդակցութեան: Ժողովի նախագահ Կիւլպէնկեանը ժողովականներին ծանօթացրել է Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան հանքի վաճառման և դրա շուրջը պատվող խնդիրների հետ: Ժողովը շատ համակրութեամբ է վերաբերվել յարուցված խնդիրներին և ընտրել է 6 հոգի, որոնց յանձնարարել է զբաղվել այդ խնդիրներով: Մասնաժողովի անդամներ են ընտրվել Ս. Կիւլպէնկեան, Վասիլ Եղիազարեան, Ցարութիւն Սէյլանեան, Ալէքսանդր Արվազեան, Արշակ Ասիլեան և Հիւսէյնօվ: Մասնաժողովի անդամները և մի քանի հիմնադիր անդամներ արդէն դիմել են Ընկերութեան վարչութեանը նօտարի միջոցով, պահանջելով Ընկերութեան գործերը վերջացնել:

◆ Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութեան վարչութիւնը մեզ խնդրում է տպել, որ ինքը շնորհակալութեամբ ստացել է Պ. Օ. Ղուկասեանից մանկական գրքերի հրատարակութեան համար 3000 րուբլի, ներկայ 1913 թ. համար: Ղուկասեանը խոստացել է իւրաքանչիւր տարի տալ Ընկերութեանն այս նպատակով 3000 րուբլի:

◆ Թիֆլիսի որբ և չքաւոր հայ երեխաներին օգնող «Լոյս» ընկերութեան վարչութիւնը խնդրում է մեզ տպել, որ ինքն ստացել է հանգուցեալ բժիշկ Ալ. Ղազազեանի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն՝ 1) «Մշակի» խմբագրութեան միջոցով՝ Եղբ. Տէր-Մարգարեաններից 50 ր., 2) Ե. Զաթալպաշեանի միջոցով՝ Մոսկվայից, Ռուբէն Դրամբեանից 20 ր., Աղէքսանդր Տիգրանեանից 10 ր., որի համար և յայտնում է շնորհակալութիւն յիշեալ նուիրատուներին:

◆ «Օրօրօտ» տպարանը հրատարակել է Ռոմանօվների Տան յոբելեանի առիթով՝ բացիկների բլանկներ Թագաւոր Միխայիլ Ֆէօդորօվիչ Ռոմանօվի պատկերով: 100 հատը արժէ 2 ր. 50 կ.:

թիւնը, եթէ միայն այդ չէ ծագել այնպիսի հանգամանքներից, որոնք անմիջական կերպով կապված են այդ վերջին ուսման տարվայ աշակերտի անձնաւորութեան հետ, պէտք է ընկնէ դպրոցի իրա և նրա մանկավարժական մարմնի վրա: Մի աշակերտ, որ մի շարք տարիների ընթացքում ճանաչվել է բաւարար սովորող և արժանանում էր փոխադրվելու յաջորդ դասարանը, հէնց դրանով էլ համարվում էր բաւականաչափ պատրաստված: Ութերորդ դասարանում նրա յետամնացութիւնը նկատելը կարող է վկայել միայն, որ պատշաճաւոր ուշադրութեամբ ստուգված չեն եղել նրա ուսածը նախորդ տարիներում: Ինչ վերաբերում է մասսայական հեռացումներին քննութիւններից, կամ աւարտական քննութիւնների ժամանակ ամբողջ խումբ աշակերտների անբաւարար թւանշաններ ստանալուն, այդ էլ կարող է ծառայել որպէս ցուցմունք, որ դաստիարակութիւնը դպրոցում միակողմանի թերի կերպով է դրված: Այդ տեսակէտից յատուկ պարտականութիւն է ծանրանում դպրոցի դաստիարակութեանը վերահսկող բարձր մարմինների վրա (դպրոցի տեսուչների և փոխ-տեսուչների): Եւ նրանց վրա անմիջական պարտականութիւն է ընկնում այնպիսի միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի թէ անշնորհք, և թէ յոգնած ուսուցիչները, որոնք չեն կարողանում առաջնորդել դասարանը աջող կերպով իւրացնելու դասընթացքի ուսումը, չեն կարող տանելի համարվել դպրոցում:

Ամեն տեսակ դիտումներ, որոնք յաճախ արգելք են հանդիսանում անպէտք համարված ուսուցիչներին հեռացնելու կարգադրութիւններին, թէ դա նրանց համար ստեղծում է նիւթական դժուարութիւններ, պէտք է անպայման տեղի տան այն մտքին, որ վատ մանկավարժին իրա պաշտօնում թողնելը վերջ ի վերջոյ ունենում է ծանր հետևանքներ այն բոլոր բազմաթիւ խմբված երեխաների համար, որոնք ընդունված են դպրոցի պատասխանատու խնամատարութեան ներքոյ:

Ի վերջոյ ես անհրաժեշտ եմ համարում կանգ առնել խորապէս շատ ցաւալի մի երևոյթի վրա—ուսանող երիտասարդութեան շրջանում քանիցս պատահած ինքնասպանութեան դէպքերի վրա: Մօտիկից դիտելով այդ երևոյթը, հարկադրված ենք նկատելու, որ անկախ այն պատահական պատճառներից, որոնք մղում են մարդկանց դէպի ինքնասպանութիւն, այդ դրդապատճառների հիմքում նկատվում են երկու հիմնական շարժառիթ. մէկ կողմից՝ ծայրայեղ զարգացումն կեանքի պահանջների ու բաղձանքների, որոնք չեն համապատասխանում նրանց հասնելու ուժերին և միջոցներին, և միւս կողմից՝ փոքրութիւնը կեանքի արհաւիրքների առաջ, արիութեան բացակայութիւնը կեանքի դժուարութիւնների դէմ մաքառելու անհրաժեշտութեան առաջ և իր սեփական ուժերի նկատմամբ հաւատ չունենալը:

Ինքնասպանութիւնների այդ ներքին հիմնական պատճառները չէ կարելի վերագրել դպրոցին. և եթէ իրական կեանքում ինքնասպանութիւնների դէպքերը ամենից յաճախ նկատվում են դպրոցական հաստատութիւնների սաների շրջանում, դրա բացատրութիւնը հարկաւոր է որոնել, ինչպէս պատանեկութեան ուսման հասակի առանձնապէս բարձրացած դիւրազգացութեան մէջ, այնպէս և այն հանգամանքի մէջ, որ դպրոցը, ինչպէս որ այդ ես շեշտել էի վերևում, հանդիսանում է լարված ձգտումների կենտրոնացումն, որը նկատում են իբրև ժամանակակից հասարակական կեանքի բնորոշ հոսանք:

Բայց եթէ այդպէս են արտադպրոցական հասարակական կեանքի պայմաններում ինքնասպանութիւնների պատճառները, եթէ այդ երևոյթը միևնոյն ժամանակ հեռու չէ և պաթոլօգիական հիմունքներից, ամենայն դէպս, ոչ դպրոցը և ոչ ծնողները իրաւունք չունեն իրանց վրայից վերցնելու պատասխանատուութիւնը այն բանի համար, որ երիտասարդութեան կեանքի այդ եղերական հանգոյցը վրա հասնելու միջոցին, այդ տխուր անցքը մեծ մասամբ անակնկալ է հանդիսանում, և որ այն բոլոր ներքին աշխատանքը, որը կատարվում է երիտասարդի կեանքում ինքնասպանութեանը նախորդող շրջանում, վրիպում է այն մարդկանց ուշադրութիւնից, որոնց վրա է ընկնում բոլոր պատասխանատուութիւնը հոգ տանելու նրա դաստիարակութեան մասին:

Այդպիսի դէպքերում դպրոց տրված երեխաների ծնողները շատ անգամ չեն գտնվում յատուկ և գիտակից վերաբերմունքի բարձրութեան վրա՝ դէպի այդօրինակ տխուր երևոյթների իսկական պատճառները: Հետևելով իրանց զաւակների կեանքին անմիջական մերձաւորութեամբ, ծնողները մանաւանդ հակումն ունեն այդպիսի փաստերին էկզօթիքական - պատահական մեկնութիւն տալու: Եւ այդ դէպքում, դպրոցի և ծնողների միջև մերձաւոր շփումն հաստատելով, կրթական-դաստիարակչական մարմնի վրա պարտք է ընկնում, բարձրանալով մինչև ընդհանրացումների մակերևոյթը, օգնութեան հասնել ծնողներին և նրանց հետ համերաշխ աշակցութեամբ աշխատել երիտասարդութեան մէջ դաստիարակելու քաջութեան, տոկունութեան սկզբունքները կեանքի անաջողութիւնների հանդէպ և նուազեցնելու այն լարված թափը դէպի կեանքի բարիքները, որը այնչափ կործանարար է հանդիսանում այդ երևոյթների հիմքում:

Մանրամասնօրէն կանգ առնելով դպրոցական կեանքի փոքր ի շատէ խոշոր երևոյթների վրա, որոնք ուշադրութիւն են գրաւում դէպի իրանց, ես լիովին համոզված եմ, որ ձերդ գերազանցութիւնը, ձեզ յատուկ եռանդով և փորձառութեամբ, կարող է նպատակայարմար միջոցներ ձեռք առնել վերացնելու յիշատակված թերութիւնները կրթական - դաստիարակչական գործի կազմակերպութեան մէջ:

Միևնոյն ժամանակ ես կարևոր եմ համարում մատնանշել ձեզ, մասնաւորապէս, այն միջոցների վրա, որը ես այդ տեսակէտից համարում եմ անհրաժեշտ և անյետաձգելի:

Առաջին հերթում անպայման անհրաժեշտ է ներկայանում միջոցներ ձեռք առնել կրճատելու աշակերտների թիւը դասարաններում: Որովհետև անհնարին է հեռացնել աշակերտների եղած կազմը կամ կրճատել ուսում ստանալու ձգտող աշակերտների ընդունելութիւնը նմանապէս, որովհետև անկարելի է աւելացնել կառավարչական կրթարանների թիւը, ուստի այդ դժուարութիւնը լուծելու ամենանպատակայարմար եղանակն է մասնաւոր դպրոցների բազմացնելը:

Այդ կողմից ես խնդրում եմ ձերդ ձեռնբազանցութեանը բոլոր միջոցներ ձեռք առնել խրախուսելու մասնաւոր ձեռնարկութիւնները, և այն դէպքում, եթէ այդ նպատակի համար անհրաժեշտ լինի դիմելու այնպիսի միջոցների, որոնք դուրս են ձեր իրաւասութեան և ձեռնհասութեան սահմաններից, ես խնդրում եմ ձեզ ներկայացնել ինձ ի տնօրինութիւն:

Ապա, ես խնդրում եմ ձերդ գերազանցութիւնը ամենավճռական միջոցներ ձեռք առնել մանկավարժական գործունէութիւնից հեռացնելու այն ուսուցիչներին և դաստիարակութեան վերահսկողներին, որոնք չեն համապատասխանում իրանց կոչմանը, նոյնպէս և թոյլ չը տալ չափազանց ծանրաբեռնելու առանձնակի ուսուցիչներին ուժից վեր թւով դասերով: Այդ կողմից, ներկայումս մացված նոր ուսմնական շտատները լիակատար հնարաւորութիւն են տալիս ծառայութեան գրաւելու կրթական տեսչութեան մէջ աւելի համապատասխան էլեմենտներ:

Մասնաւորապէս, ես ձեր յատուկ ուշադրութիւնն եմ դարձնում այն մանկավարժների վրա, որոնք արդէն լրացրել են կենսաթոշակ ստանալու 25-ամեայ ծառայութիւնը:

Սահմանելով այդ կրճատված ժամանակամիջոցը կենսաթոշակ ստանալու համար, օրէնսդիրը աչքի առաջ է ունեցել առանձնապէս աշխատանքի դժուարին պայմանները մանկավարժական ասպարէզում, որ կապված է այնպիսի ջղային գործունէութեան հետ, որի ժամանակ մարդու ուժերը 25 տարի անցնելուց յետոյ մաշվում են և նրան անպէտք են դարձնում շարունակելու այդ դժուար պարտականութիւնը:

Անկասկած է, որ երկարատև աշխատանքը մանկավարժական ասպարէզում մարդուն փորձառութիւն է տալիս, սակայն այդ երևութական յատկութիւնները յաճախ իրանց բացասական կողմն ունենն. փորձառութիւնը յաճախ շփոթում են կատարելապէս բացասական յատկութեան հետ, այն է րուտինայի հետ: Մինչդեռ դպրոցը շատ ճկուն և կենդանի օրգանիզմ է. և մանկավարժի մշակած ձեւերը, նրա ստեղծագործական ուժերի ծաղկման շրջանում, և նրանց կիրարկումը իբրև փորձի հետևանք՝ յաճախ կատարելապէս անհամապատասխան են լինում դպրոցի պայմաններին նրա յաջորդական կերպարանքում քառորդ դարի ընթացքում:

Ուստի ես խնդրում եմ ձերդ գերազանցութիւնից, որ, երբ թոյլտւութիւն էք խնդրում ուսումնարանական շրջանում պաշտօնեաներին 25 տարուց աւելի ծառայութեան մէջ թողնելու համար, ներկայացնել ինձ մանկավարժի մանրամասն անհատական բնորոշումը, անպատճառ բացատրելով թէ որքան է պահպանել իր այժերը այդ անձնաւորութիւնը ստեղծագործական գործունէութեան համար մանկավարժական ասպարէզում:

Դիմելով ծնողական խորհուրդների հարցին, ես խնդրում եմ ձերդ գերազանցութիւնից պարտաւորեցնել ձեր բոլոր ստորադրեալ պաշտօնեաներին և մանաւանդ դպրոցների պ. պ. դիրեկտորներին, որ կենդանի օրգանական կապ սահմանելը դպրոցի և կեանքի միջև նրանք համարեն որպէս դրական և անյետաձգելի պահանջ, որ ծնողական խորհուրդները հէնց ստեղծված են այդ նպատակի համար, և որ պ. պ. դիրեկտորների տակտից ու շնորհքից է կախված սահմանել այն փոխադարձ յարաբերութիւնները, որոնց ժամանակ այդ կազմակերպութիւնները կարող կը լինեն ծառայել յօգուտ գործի:

Ծնողական խորհուրդների հարցի հետ անմիջական կապ ունենալով, ես խնդրում եմ ձերդ գերազանցութիւնից ուշադրութիւն դարձնել ուսուցիչների անմիջական յարաբերութիւնների վրա դէպի աշակերտները և համապատասխան ցուցմունքներ տալ, նոյնպէս և միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի մանկավարժների չոր, ձեւական վերաբերմունքը իրանց պարտականութիւնները կատարելու միջոցին տեղի տան կենդանի շփման և հոգատար վերաբերմունքի դէպի նրանց խնամքին յանձնված աշակերտների կրթական դաստիարակչական վիճակը: Անկասկած, աշակերտի առաջադիմութիւնները և վարքը պէտք է դառնան մանկավարժի քննութեան և գնահատութեան առարկայ, բայց եթէ այդ գնահատութիւնը, որ արտայայտվում է թւանշաններով և ներգործութեան այլ ձեւերով հանդիսանում է իբրև դաստիարակութեան գործադրական միջոց, այդ դէպքում նրա գործի էութիւնը կայանում է նրանում, որ աշակերտի բարոյակրթական աջողութիւններն ու դաստիարակութիւնը դառնային կենսական հոգածութեան առարկայ այն մարդկանց համար, որոնց յանձնված է այդ գործը:

Բոլոր վերոյիշեալները հաղորդում եմ ձերդ գերազանցութեանը ի ղեկավարութիւն և խնդրում եմ ձեզ, որ իմ բոլոր նկատողութիւններն ու ցուցմունքները առաջարկէք լիակատար ձեւով ի կատարումն կովկասեան երկրի ձեր իրաւասութեան ներքոյ գտնվող դպրոցներին:

◆ Աւելի ու աւելի է հաստատւում այն լուրը, որ ի նկատի ունենալով [illegible] [illegible]

◆ Սասունցի [illegible] 5 [illegible] Կոստանդնուպոլսի [illegible] [illegible]

◆ Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, Հաւլաբարեան [illegible] [illegible]

◆ Այսօր Սրահյանեան Ընկերութեան [illegible] 35-ամեակը [illegible]

◆ Կովկասի փոխարքայի [illegible] [illegible]

◆ Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան [illegible] 1 յունվ. 1913 թ-ի [illegible] 1173 [illegible] 853 [illegible] 315 [illegible] 505 [illegible] 285 [illegible] 204 [illegible] 125 [illegible] 281 [illegible] 260 [illegible] 199 [illegible] 741 [illegible] 363 [illegible] 69։

◆ Այսօր, փ. 4—5, Կովկասեան Բժշկական Ընկերութեան [illegible] փ. 12—1 [illegible] [illegible]

◆ Երկրագործութեան գեպարտամենտի կովկասեան ներկայացուցիչ Շալկովսկին ներկայացաւ Կովկասի փոխարքային։ Շալկովսկու երեղէններից մինը ճանապարհին ենթարկվել է «մետամորֆօզայի»։ Թիֆլիսի կայարանում պարզվեց, որ երեղէնների տեղ արկղներից մինում վարպետօրէն դարսված են աղիւսներ…

◆ Թիֆլիսի ոստիկանական պաշտօնեաները իրանց յունվար ամսվայ ռոճիկների 1%-ը—79 ր. 20 կ.—նուիրեցին յօգուտ բալկանեան պատերազմող սլաւօնների։

◆ Փետրվարի 6-ին, փաստաբան Ռօխլինի բնակարանում յանկարծամահ եղաւ 3-րդ կարգի վաճառական հրէայ Միքայէլ Շաֆրանովը, որի երկու խանութները գտնվում են Մադաթեան կղզու վրայ։ Հանգուցեալը 45 տարեկան էր։

◆ Կովկասեան Կայսերական Բժշկական Ընկերութեան մէջ միտք է յղացել զեկուցագիր մշակել՝ հիմնելու Թիֆլիսում «պուտ մը կաթ» ընկերութիւն այն ծծկեր երեխաների համար, որոնց մայրերը առաւօտից մինչև երեկոյ զբաղված են աշխատանքով։

◆ «Баку» թերթը մի քանի կենսագրական տեղեկութիւններ է հաղորդում Բագուի միլիօնատէր-նաւթարդիւնաբերող Մուսա Նաղիէվի մասին սրա նուիրած 300,000 րուբլի նպաստի առիթով Բագւում հիւանդանոց հիմնելու համար։ Աղա Մուսան ծնվել է Բագուի նահ. Բալախանի գիւղում 1842 թ., [illegible] է մօլլաների մօտ և մինչև 25 տարեկ[illegible] [illegible]սակը օգնում էր իր հօրը։ Կորցնելով [illegible]րը, Մուսայի վրայ պարտք է մնում 300 ր.։ Աղա Մուսան մէկից 200 ր. փոխ առնելով բանում է կրպակ։ 3-ամեայ առևտրից յետոյ՝ Մուսան տալիս է իր 500 րուբլի պարտքը, իսկ մէկ տարուց յետոյ նա եա է գցում արդէն 2000 ր.։ Հէնց այս գումարով էլ Նաղիէվը Սև քաղաքում բանում է նաւթի խանութ, որ յետոյ դառնում է նրա ահագին կարողութեան հիմքը։ 25 տարվայ ընթացքում նա տիրում է նաւթահանքերի և հանդիսանում է ամենախոշոր նաւթարդիւնաբերողներից մէկը։ Մօտ 20 տարի Մուսա Նաղիէվը Բագուի դումայի ձայնաւոր է, առաջին կարգի վաճառական։ Նա մինչև օրս զանազան բարեգործական նպատակներով նուիրել է մօտ կէս միլիօն րուբլի, չը հաշւած վերոյիշեալ 300,000 րուբլին։

◆ Քութայիսից հեռագրում են «Пр. Край» թերթին, որ խիստ քննութիւն է կատարվում հրէաների զրպարտութիւնների մասին։ Շատերին արտաքսում են և յանձնում դատարանին։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ ԱՐ.

ԳՈՅՆԵՐԻ ԲՈՒԺԻՉ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՀՈԳԵԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎՐԱ*)

Բժշկութիւնից դուրս, գոյների ազդեցութիւնը հանդէս է գալիս նաև մարդկանց բնաւորութեան, հոգեկան վիճակի և սովորութիւնների մէջ։ Մինչև անգամ կենդանիները որոշ զգայնութիւն են ցոյց տալիս գոյների հանդէպ։ Հին ժամանակներից յայտնի էր, որ ցուլերը կարմիր գոյնից կատաղում են. հին տորեադորները նախ ցուլերին կարմիր դրօշակներով գրգռում էին և ապա մարտնչում նրանց դէմ։ Փիղը, ձին, շունը, աքաղաղը նոյնպէս գրգռվում, կատաղում են կարմիր գոյնից։ Կարմիր սենեակում փակված շունը սոսկալի կատաղում և սկսում է անվերջ ոռնալ, մինչդեռ կապոյտ սենեակում նա խիստ հանգիստ է մնում։ Աքաղաղ կռւեցնողները իրանց աքաղաղների կռւասիրութիւնն ու կատաղութիւնը աւելացնելու համար կարմիր բռների մէջ են պահում նրանց։ Մի շատ հասարակ փորձ, որ ամեն ոք կարող է անել, ակնյայտնի կերպով ապացուցում է կարմրի վերոյիշեալ ազդեցութիւնը։ Փակեցէք որևէ ապակեայ թափանցիկ ամանի մէջ մի սարդ և մի իշամեղու. սարդը մնում է անշարժ, իսկ իշամեղուն՝ անտարբեր, կարծես չի էլ նկատում իր արիւնարբու հակառակորդի ներկայութիւնը։ Ներկեցէք ամանի պատերը որևէ կարմիր լաքով, տեսարանն իսկոյն կը փոխվի. սարդն ու իշամեղուն կը յարձակվեն իրար վրա և կը սկսվի մի կատաղի կռիւ, որը կը վերջանայ երկուսի մահով, որովհետև եթէ սարդը աջողում է բռնել իշամեղուին, սա էլ, իր հերթին, նախ քան սատկելը, կարողանում է մի կերպ իր խայթոցը խրել իր թշնամու փորը և նրան թունաւորել։

Կատուն միւս կենդանիների մէջ տարօրինակ բացառութիւն է կազմում. նա, փոխանակ կարմիր գոյնից գրգռվելու, կապոյտից է գրգռվում։

Նախնական մարդը, վայրենին և նեգրը նոյնպէս ենթարկվել են այս ազդեցութիւններին. նրանք էլ զգայուն են եղել պայծառ գոյների հանդէպ, մանաւանդ կարմրի։ Անհնայն հաւանականութեամբ այս ազդեցութիւնն է եղել պատճառը, որ մարդկային ամենակատաղի ու կռւասէր ցեղերը—ինչպիսիք են Հիւսիսային Ամերիկայի ռնիկները, զուլուսները և Աֆրիկայի դահօմէյցիք—կարմիր էին հագնվում և իրանց մարմինը կարմիր էին կտածում (հաշիէ անում)։

Վերոյիշեալ փաստերը համոզիչ կերպով ապացուցւում են, որ կարմիր գոյնը գրգռող, կատաղեցնող և ուժաբեր յատկութիւն ունի և ի զուր չէ, որ այդ գոյնը քաղաքական, զինւորական և հոգևորական կարգերի մէջ իշխանութիւն, ոյժ և խստութիւն արտայայտելու սիմբօլն է եղել և դեռ այսօր էլ է. այսպէս՝ Հին Եգիպտոսում, Պարսկաստանում, Յունաստանում, Հռոմում և անգամ Թիւրքիայում կարմիր շորերն ու կարմիր զարդերը միշտ թագաւորների, դատաւորների, հոգևոր պետերի և զօրագլուխների սեփականութիւնն ու բնորոշիչ նշանն են եղել։ Այսօր էլ դեռ կարմիր են քահանաների կրած զարդարանքները պատարագի միջոցին և թագաւորների, կարդինալների ու պետական բարձր պաշտօնեաների պաշտօնական շորերը դիւնատիական մեծ ծիսակատարութիւնների ժամանակ։

Կարմիր է նաև յեղափոխականների սիմբօլը։ Ինչպէս յայտնի է պատմութիւնից, 1871 թւի Կօմմունայի և Սօցիալական Յեղափոխութեան դրօշակները կարմիր էին։ Բացի այդ, Ֆրանսիայում և եւրոպական մի քանի ուրիշ երկիրներում ռադիկալներին ու սօցիալիստներին կարմիր են կոչում։ Նոյն երկիրներում ժողովրդի հասարակ խաւերը՝ չարագործ, աւազակաբարոյ և կռւարար մարդկանց նոյնպէս կարմիր ածականով են բնորոշում, մինչդեռ, որպէս հակադրութիւն կարմիր մականւանը, խաղաղասէր, բարեպաշտ ու հեզահամբոյր մարդկանց նշանը կապոյտ գոյնն է, նրանց կապոյտ են անուանում։ Կարմիր և կապոյտ գոյների այս հակոտնեայ սիմբօլները գոյութիւն ունեն շատ երկիրներում ժողովրդական հասկացողութիւնների, հէքիաթների, ժողովրդական բանաստեղծութիւնների ու առածների, մինչև անգամ գեղարուեստի՝ նկարչութեան մէջ։

Տարաբաղդաբար գոյների՝ մարդկանց հոգեբանութեան վրա ունեցած ազդեցութեան և վերոյիշեալ սիմբօլների միջև եղած կապը կարիք եղած չափով դեռ չէ ուսումնասիրված, որպէսզի հնարաւոր լինէր այդ նկատմամբ մի ընդհանուր եզրակացութեան, մի բացարձակ օրէնքի յանգել։ Դրա համար անհրաժեշտ է հաւաքել բոլոր երկիրների ժողովրդական հաւատալիքները, բանաստեղծութիւնները, հէքիաթները, բոլոր պետութիւնների դրօշակները, զէրբերը, զինւորական և այլ համազգեստների գոյների նշանակութեան մասին գոյութիւն ունեցող պատմական տեղեկութիւնները և ուրիշ բազմաթիւ ու բազմարակ նիւթեր, դասաւորել, ուսումնասիրել նրանց—մի հսկայական աշխատանք, որ մեծ դժուարութիւնների ու զոհողութիւնների հետ է կապված։

Ֆիզիկայից յայտնի է Նիւտօնի օրէնքը լրացուցիչ գոյների մասին. այդ օրէնքի համաձայն՝ իւրաքանչիւր գոյն ունի իր լրացուցիչ գոյները, որոնց հետ բաղադրվելով կազմում է սպիտակ գոյն։ Այսպէս՝ կարմիր գոյնի լրացուցիչը կանաչն է, նարնջագոյնինը՝ կապոյտն է, դեղինինը՝ մանիշակագոյնը և այլն։ Արդ, ոչ միայն աչքի ընկնող երևոյթ, այլ նոյն իսկ մի ընդհանուր օրէնք է դարձել կանանց և յատկապէս ճաշակաւոր հագնվող կանանց շորերի գոյնի ընտրութիւնը. այդ ընտրութիւնը միանգամայն համապատասխանում է Նիւտօնի տուած լրացուցիչ գոյների վերոյիշեալ օրէնքին, այլ խօսքով՝ կնոջ տուալէտի ընդհանուր գոյնը իր կաշուի ու մազերի գոյնի լրացուցիչն է հանդիսանում. ուստի, առհասարակ խարտիշահեր կանայք կապոյտ են հագնվում (դեղինի լրացուցիչը մանիշակագոյնն է), շիկահեր կանայք կանաչ (կարմրի լրացուցիչը կանաչն է), թուխերը՝ կարմիր և այլն։ Թէ ինչ է այս տարօրինակ զուգադիպութեան պատճառը,—զուտ ներդաշնակութիւնը, թէ մի այլ անյայտ ազդեցութիւն,—այդ մասին դժուար է որոշ բացատրութիւն տալ. բաւականանանք միայն փաստը յիշելով։

Եթէ քիչ աւելի մանրազննին ուսումնասիրութեան դիտումով հետևելու լինենք կանանց տուալէտին, կը նկատենք, որ նրանց հիմնական տուալէտի վրա աւելացրած երկրորդական նիւանսների, արդուզարդարանքի գոյների ընտրութիւնը միանգամայն համապատասխանում է նրանց ընդհանուր տրամադրութեանը, հոգեկան վիճակին և առհասարակ ներքին աշխարհին. և եթէ ասելու լինենք, որ այդ ընտրութիւնն էս նրանք ոչ թէ որոշ դիտումով, այլ միանգամայն անգիտակցօրէն, դարձեալ ինչ-որ անյայտ ազդեցութեամբ են անում, շատ հեռացած չենք լինի ճշմարտութիւնից։ Պատահել են դէպքեր, երբ ամուսինը իր կնոջ տուալէտի զարդարանքների գոյնից գուշակել է նրա ներքին աշխարհը, ինչքան էլ որ կինն աշխատելիս է եղել թաքցնել այն իր ամուսնուց։ Այս երևոյթը ճշգելու, ստուգելու համար կատարվել են նոյն իսկ յատուկ հետազօտութիւններ ու փորձեր մի շարք կանանց վրա, առանց որ վերջիններս տեղեակ լինէին իրանց նկատմամբ կատարված փորձերի մասին, և արդիւնքը եղել է միշտ դրական, միշտ էլ կարողացել են թափանցել նրանց ներքին աշխարհը ստոյգ կերպով։

—

Եթէ գոյների այս բազմապիսի ազդեցութիւնները մարդկային օրգանիզմի և հոգեկան աշխարհի վրա անցնէին գիտական աւելի լայն ու խորը հետազօտութիւնների բովից, քան ինչ որ եղել է մինչև այժմ, այն ժամանակ դրականապէս կարելի էր յուսալ, որ մարդկութիւնը գործնական զգալի օգուտներ ու դիւրութիւններ կը վաստակէր։ Ինչպիսի՜ բաւականութիւն կը պատճառէին հիւանդների առողջութեանն ու տեսողութեանը նոր ստիլով շինված հիւանդանոցների գոյնզգոյն սրահները.—ջղայինների ու գրգռվածների համար՝ մանիշակագոյն, ծաղկով և զանազան վարակիչ հիւանդութիւններով բռնվածների ու տկարների համար՝ կապոյտ, դժուար ու դանդաղ մարսողների համար՝ դեղին և այլն և այլն։ Անկասկած, կանաչ կը լինէին բոլոր համալսարանները, ինստիտուտները, ակադեմիաներն ու դպրոցական բոլոր հաստատութիւնները, նարնջագոյն՝ զինւորանոցները. և որովհետև մոռ գոյնը մարում է մարդկանց կրքերը, ապա ուրեմն մոռ՝ պարլամենտները, դատարաններն ու բօրսային հաստատութիւնները։ Մեզանից իւրաքանչիւրն իր բնակարանը կը զարդարէր ըստ իր խառնուածքի ու տրամադրութեան, ըստ իր մարմնական-ֆիզիքական դրութեանն ու հոգեկան աշխարհի վիճակի, մի բան, որ չափազանց կը դիւրացնէր մարդկանց յարաբերութիւնները։

Սակայն այս բոլորն առ այժմ կանխաթեւութիւններ են միայն և գեղեցիկ ցանկութիւններ. նրանք իրական արժէք կունենան միայն այն ժամանակ, երբ զուտ գիտական անսայթաք միջոցներով կուսումնասիրվեն խորութեամբ ու լայնութեամբ և գիտութեան կողմից ստոյգ կը ճանաչվեն, գիտութեան սեփականութիւնը կը յայտարարվեն։

Գիտութիւնը իրական ու անխախտելի հիմունքներով է միայն գիտութիւն։

Ա. Զ.

*) Տես «Մշակ» №№ 28, 29 և 30.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Օպերա

Հինգշաբթի, փետրվարի 7-ին, Արքունական թատրոնում նշանակված օպէրային gala ներկայացմանը դրվեց—առաջին անգամը Թիֆլիսում—«Մէսսալինա» լիրիքական ողբերգութիւնը՝ երաժշտութիւն ֆրանսիական կօմպօզիտոր Իսիդօր դէ-Լարի։ Օպէրայի լիբրէտտօն կազմված է համանուն մի պօէմայից, որի սիւժէն կրում է հռօմէական հին պատմական բնոյթ։ Գլխաւոր առանցը պտտում է երեք գործող անձերի—սիրոյ արկածների գերի՝ հռօմէական թագուհի Մէսսալինայի (տ. Լուկաշէվիչ), աֆրիկացի երգիչ Խարէսի (Եարօսլավսկի) և աֆրիկացի սուսերամարտիկ Գէլիօնի (Լազարև)—շուրջը։ Այդ երկու աֆրիկացիները հարազատ եղբայրներ են, որոնք, չը նայած վրէժխնդրութեամբ են լցված դէպի հռօմէական կայսերական ընտանիքը, գերի են դառնում Մէսսալինայի գեղեցկութեանը ու նրա տռփական հակումներին և ի վերջոյ էլ զոհվում նրա շնորհիւ։

Օպէրայի ուժեղ երաժշտական մասը գլխաւորաբար կենտրոնացած է օրկէստրովկայի մէջ, որն ունի տեղ-տեղ լիրիքական գեղեցիկ մելօդիաներ։

Սակայն այդ երեկոյ օպէրայի ընդհանուր տպաւորութիւնը փչացաւ շնորհիւ Եարօսլավսկիի հիւանդ լինելուն և միանգամայն խռպոտ ձայնով իր առանձնած պատասխանատու պարտիայի կատարման։ Ինչպէս սկզբից յայտարարվեց, որպէսզի ներկայացումը չը յետաձգվի՝ Եարօսլավսկին հարկադրված է եղել, թէպէտ սաստիկ հիւանդ, երգել այդ երեկոյ իր պարտիան։ Բայց, մեր կարծիքով, աւելի նպատակայարմար էր ներկայացումը յետաձգել կամ թէ փոխարինել այլ օպէրայով, որի մասին և վաղօրօք, հէնց նոյն օրն առաւօտեան, կարելի էր յայտարարել, քան թէ ստիպել հիւանդ մարդուն, այն էլ երգչի, ենել բեմ և գուցէ երկար ժամանակով կամ ընդմիշտ վտանգել նրա ձայնը։

Մեր խօսքը օպէրային ադմինիստրացիայի մասին է, որը այդօրինակ էֆֆէկտի առաջն առնելու համար կանխապէս պիտի մտածէր և հասարակութեան իրաւացի յուզման տեղիք չը տար։ Վերջինս, ինչպէս երևի, այլ ելք չը գտնելով իր զայրոյթն արտայայտելու յանձին ադմինիստրացիայի, բարւոք համարեց բուռն ծափահարութիւններով և երկարատև օվացիաներով պատւել Եարօսլավսկին, գիտակցելով նրա կատարած բարոյական խոշոր զոհողութիւնը։

Լուկաշէվիչ և Լազարև, մանաւանդ վերջինը, կատարեցին իրանց առանձնած դերերը բարեխղճութեամբ։

Գեղեցիկ էին այդ օպէրայի համար յատկապէս պատրաստված դէկօրացիաներն ու հագուստները։

Միջարարները տևում էին չափազանց երկար, որի պատճառով և ներկայացումը վերջացաւ ժամը $12^{1}/_{2}$-ին։

Թատրօնը լիքն էր հասարակութեամբ։

X.

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Ճշգվեց, որ Ռօմանօֆների Տան յօբելեանի առիթով սպասվող ամնիստիան չի տարածվի բոլորովին գրական և քաղաքական գործերի վրա, նաև 102-րդ ու 126-րդ յօդուածներով դատապարտված անձանց վրա։ Ամնիստիային կենթարկվեն միայն տուգանքները ու կալանաւորվածները։ Մնացած պատիժները կը պակասեցվեն մի երրորդով։

◆ Նորերս վախճանված երգչուհի Վեալցէվան թողեց 800,000 րուբլու կարողութիւն, որի մեծ մասը հանգուցեալը կտակել է բարեգործական նպատակների։

◆ Դանէվը վերջնականապէս պատասխանեց Ռումինիային, թէ Սիլիստրիան և Բալչիկը Բօլգարիան բնաւ չի զիջի, բայց փոխարէնը համաձայն է տալ Դիկա գետի ափը։ Ռումինիայի ակտիվ հանդէս գալու դէպքում Բօլգարիան ցոյց կը տայ նրան զինված դիմադրութիւն և կը դիմէ այդ առիթով մեծ պետութիւններին։

◆ Բօլգար - ռումինական զինված ընդհարման առաջն առնելու համար՝ մեծ եռանդով գործում են Ռուսաստանը, Անգլիան և Իտալիան։ Ռուսաստանը առաջարկեց վէճը յանձնել եւրօպական կօնֆերէնսի, բայց Ռումինիան տուեց խուսափողական պատասխան։ Ռումինիային պաշտպանում են Աւստրիան, Գերմանիան և մասամբ Թիւրքիան։

◆ «Times»-ը հաղորդում է, որ Ռուսաստանը վճռել է պնդել, որպէսզի Սկիւտարը յանձնվի Չերնօգօրիային։ Իտալիան պաշտպանում է այդ առաջարկութիւնը։ Դիւանագէտները համոզված են, որ եթէ Չերնօգօրիան չը ստանայ Սկիւտարը, այն դէպքում թագաւորը գահընկէց կը լինի։

◆ Պատերազմի թատերաբեմերից ստացվող բօլգարական և թիւրքական տեղեկութիւնները բոլորովին հակասական են իրար։ Որոշակի դրական յայտնի չէ. Միայն տեղեկութիւն կայ, որ Ադրիանուպօլիսը ամբողջովին հրդեհի մէջ է։

◆ Անթէլ հեռագրով տեղեկացնում են, որ սկսված է Ադրիանուպօլսի վճռական ռմբակոծութիւնը։

◆ Կ. Պօլսում սպասվում են խոշոր անկարգութիւններ, որի առիթով մեծ պետութիւնների դեսպանները առաջարկեցին եւրօպացիներին երեք անգամ թնդանօթի ձայն լսելուն պէս ապաստանել շոգենաւերում։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

7 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պօլտավայի նահանգապետ կոմս Մուրավիէվը նշանակվեց Մոսկվայի նահանգապետ։

Բիւջէտային մասնաժողովը հաւանութիւն տուեց յատկացնելու 484,999 ր. Ռօմանօվների Տան յօբելեանի ծախքերի համար։

Դումայի 8-րդ բաժինը որոշեց առաջարկել բեկանել Վարշավայի ոչ-ռուս ազգաբնակութեան պատգամաւոր Եագէլլօյի ընտրութիւնը։

Խօլերայից անվտանգ են յայտարարված Աստրախանի, Բագուի, Բեսարաբիայի, Վիտէբսկի, Եկատերինօսլաւի, Կօստրօմայի, Կազանի, Կուրսկի, Պօլտաւայի, Նիժնի-Նովգորոդի, Սամարայի, Սարատովի, Սիմբիրսկի, Ստաւրօպօլի, Տաւրիչէսկի, Խէրսոնի, Չերնիգօվսկի, Եարօսլաւի նահանգները, Բաթումի, Դոնի, Դաղստանի, Անդրկասպեան, Կուբանի շրջանները, Բագուի, Օդեսայի, Ռոստովի, Սեվաստոպօլի և Պետերբուրգի քաղաքապետութիւնները։

Բոլոր երկիրների մրցանակը ձիարշաւին 5000 ր. շահեց կոմս Վօրօնցով-Դաշկովի «Ջեներալեվիչը», որ $1^{1}/_{2}$ վերստն անցաւ 2 րոպէ $11^{1}/_{8}$ վայրկեանում։

«Пр. ВѢСТНИКЪ»-ի գլխաւոր խմբագիր Բաշմակովը ազատ կացուցվեց իր պաշտօնից։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առողջութեան Համբաւաբեր

«Դ-ր Մէյէրի Ստոմօկսիգէնը» կարճ ժամանակ (3 շաբ.) գործածելուց յետոյ թեթևութիւն զգացվեց, իսկ առաջներում լուծողականի ամենամեծ չափն անգամ առանց հետևանքի էր մնում։

Դ-ր Բիրկին։ Սամարա։

ԴԵՂԱՏՈՄՍԸ

Վերցրէք մօտակայ դեղատնից կամ դեղավաճառանոցից «Դ-ր Մէյէրի Ստոմօկսիգէնից» 2 շաբաթ բաւականացող մի արկղիկ և ընդունէք 1—2 սրճէտկալ օրական 3 անգամ, մինչև որ ձեր մարսողութիւնը կը կանոնաւորվի։

«Դ-ր Մէյէրի Ստոմօկսիգէնը» միանգամայն անվնասակար է։ Առողջացումը լինում է կատարեալ։ (П. 18980)

ՀՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԷՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ"

ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է լաւ հաստատուն միջոց։ Գործածելու ձեռնարկը կցվում է արկղիկին։ Իսկականը մետաղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.։

Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր և թէ յարատև բնոյթ ունեցող դէպքերում և կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ բորբոքը։

ՊԱՀԵՍՏԸ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека В. Конгейма.

Ուղարկվում է վերադիր վճարով։ Ճանապարհածախքը պօստային սակագնով։

Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում։

(Հ.) 0—5

Высочайше Утвержденное Русское Общество Пароходства и Торговли, учрежд. въ 1856 г.

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Ձմերային երթևեկութիւն

ՂՐԻՄ-ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳԻԾ

Մեկնում են Բաթումից

I Պօստային-մարդատար շոգենաւեր.
Երեքշաբթի ժամի 1-ին գիշերը, շրջանակի գծով
Հինգշաբթի » 1 » » »
Ճարաթ » 12 » ուղղակի »

II Մարդատար շոգենաւեր.
Երկուշաբթի ժամի 2-ին ցերեկը, շրջանակի գծով
Ճարաթ » 2 » » »

III Մարդատար-ապրանքակիր շոգենաւեր.
Երեքշաբթի կէս գիշերին, շրջանակի գծով.
Ուրբաթ » » » »

Ժամերը Պետերբուրգի են։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՓՕՍՏԱՅԻՆ ԳԻԾ

Կանոնաւոր հաղորդակցութիւն դէպի Ալէքսանդրիայի բիօլբեազայի, Մակդօնիայի, Սերբիայի, Անատօլիայի-Պարսից-Ծոցի (Персидскій заливъ) գծերի բոլոր նաւահանգիստները։

ԲԱԼՏԻԱԿԱՆ ԳԻԾ

Կանոնաւոր հաղորդակցութիւն ուղղակի Պետերբուրգ-Րիգա, Լիբավա և Րէվել։

Տոմսակները կարելի է գնել Թիֆլիսի գրասենեակում Սօլօլակեայա փողոց, № 8.

Հեռախօս № 11.

Ընդունվում են և ապահովագրվում են ապրանքներ ձեռնտու պայմաններով։

Գործակալ՝ Ս. Խ. Սուլխանեանց

(Հ.) 0—86

Ներսիսեան Հայոց Հոգևոր Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն, որ նա վաճառում է նոր կառուցած դպրոցական շէնքի մօտ դպրոցապատկան հողաբաժինները։ Վճարը կատարվում է կանխիկ կամ 5 տարվայ ընթացքում մաս-մաս 7% վերադիր յաւելումով։

Վերջնական գները և մակարդակը, քաղաքային վարչութեան կողմից հաստատված, կարելի է տեսնել հոգաբարձութեան դիւանատան մէջ ամեն օր, բացի կիրակի և տօն օրերից։ (օ.մ.) 51. 10—9

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный